

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkīyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē

॥ *prathamah sargah* ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ prathamah sargah ॥

śrīrāmasadguṇānāṃ varṇanaṃ śrīrāmaṃ yauvarājyē
sthāpayitum daśarathasya vicārastadartham mantraṇāṃ
kartum vibhinnanarēśānāṃ paurāṇāṃ jānapadānāṃ ca rājñā
svasaṃsadi samāhvānam

gacchatā mātulakulaṃ
bharatēna tadānaghaḥ |
śatrughnō nityaśatrughnō
nītaḥ prītipuraskṛtaḥ ॥ 2.1.1 ॥

sa tatra nyavasat bhrātrā
saha satkārasatkṛtaḥ |
mātulēnāśvapatinā
putrasnēhēna lālitaḥ ॥ 2.1.2 ॥

tatrāpi nivasantau tau
tarpyamāṇau ca kāmataḥ |
bhrātarau smaratāṃ vīrau
vṛddhaṃ daśarathaṃ nṛpam ॥ 2.1.3 ॥

rājāpi tau mahātējāḥ
 sasmāra prōṣitau sutau |
 ubhau bharataśatrughnau
 mahēndravaruṇōpamau || 2.1.4 ||

sarva ēva tu tasyēṣṭā -
 ścatvāraḥ puruṣarṣabhāḥ |
 svaśarīrād vinīrvṛttā -
 ścatvāra iva bāhavaḥ || 2.1.5 ||

tēṣāmapī mahātējā
 rāmō ratikaraḥ pituḥ |
 svayambhūriva bhūtānām
 babhūva guṇavattaraḥ || 2.1.6 ||

sa hi dēvairudīrṇasya
 rāvaṇasya vadhārthibhiḥ |
 arthitō mānuṣē lōkē
 jajñē viṣṇuḥ sanātanaḥ || 2.1.7 ||

kausalyā śuśubhē tēna
 putrēṇāmitatējasā |
 yathā varēṇa dēvānā -
 maditirvajrapāṇinā || 2.1.8 ||

sa hi rūpōpapannaśca
 vīryavānanasūyakaḥ |
 bhūmāvanupamaḥ sūnu -
 rguṇairdaśarathōpamaḥ || 2.1.9 ||

sa ca nityaṃ praśāntātmā
 mṛdupūrvaṃ ca bhāṣatē |
 ucyamānō'pi paruṣaṃ
 nōttaraṃ pratipadyatē || 2.1.10 ||

kadācidupakārēṇa
 kṛtēnaikēna tuṣyati |
 na smaratyapakārāṇāṃ
 śatamapyātmavattayā || 2.1.11 ||

śīlavṛddhairjñānavṛddhai -
 rvayōvṛddhaiśca sajjanaiḥ |
 kathayannāsta vai nitya -
 mastrayōgyāntarēṣvapi || 2.1.12 ||

buddhimān madhurābhāṣī
 pūrvabhāṣī priyaṃvadaḥ |
 vīryavāṇna ca vīryēṇa
 mahatā svēna vismitaḥ || 2.1.13 ||

na cāṇṛtakathō vidvān
 vṛddhānāṃ pratipūjakaḥ |
 anuraktaḥ prajābhiśca
 prajāścāpyanurajyatē || 2.1.14 ||

sānukrōśō jītakrōdhō
 brāhmaṇapratipūjakaḥ |
 dīnānukampī dharmajñō
 nityaṃ pragrahavāñchuciḥ || 2.1.15 ||

kulōcitamatih kṣātram
 svadharmaṃ bahu manyatē |
 manyatē parayā prītyā
 mahat svargaphalaṃ tataḥ || 2.1.16 ||

nāśrēyasi ratō yaśca
 na viruddhakathāruciḥ |
 uttarōttarayuktīnām
 vaktā vācaspatiryathā || 2.1.17 ||

arōgastaruṇō vāgmī
 vapuṣmān dēśakālavit |
 lōkē puruṣasārajñah
 sādhurēkō vinirmitaḥ || 2.1.18 ||

sa tu śrēṣṭhairguṇairyuktaḥ
 prajānām pārvivātmajaḥ |
 bahiścara iva prāṇō
 babhūva guṇataḥ priyaḥ || 2.1.19 ||

sarvavidyāvrataśnātō
 yathāvat sāṅgavēdavit |
 iṣvastre ca pītuḥ śrēṣṭhō
 babhūva bharatāgrajaḥ || 2.1.20 ||

kalyāṇābhijanaḥ sādhu -
 radīnaḥ satyavāgrjuḥ |
 vṛddhairabhivinītaśca
 dvijairdharmārthadarśibhiḥ || 2.1.21 ||

dharmakāmārthatattvajñāḥ
 smṛtimān pratibhānavān |
 laukikē samayācārē
 kṛtakalpō viśāradaḥ || 2.1.22 ||

nibhṛtaḥ saṁvṛtākārō
 guptamantraḥ sahāyavān |
 amōghakrōdhaharṣaśca
 tyāgasamyamakālavit || 2.1.23 ||

dr̥ḍhabhaktiḥ sthiraprajñō
 nāsadgrāhī na durvacaḥ |
 nistandrīrapramattaśca
 svadōṣaparadōṣavit || 2.1.24 ||

śāstrajñāśca kṛtajñāśca
 puruṣāntarakōvidaḥ |
 yaḥ pragrahānugrahayō -
 ryathānyāyaṁ vicakṣaṇaḥ || 2.1.25 ||

satsaṅgrahānugrahaṇē
 sthānavinnigrahasya ca |
 āyakarman̐yupāyajñāḥ
 sandṛṣṭavyayakarmavit || 2.1.26 ||

śraiṣṭhyaṁ cāstrasamūhēṣu
 prāptō vyāmiśrakēṣu ca |
 arthadharmau ca saṅgrhya
 sukhatantrō na cālasaḥ || 2.1.27 ||

vaihārikāṇām śilpānām
 vijñātārthavibhāgavit |
 ārōhē vinayē caiva
 yuktō vāraṇavājinām || 2.1.28 ||

dhanurvēdavidām śrēṣṭhō
 lōkē'tirathasammataḥ |
 abhiyātā prahartā ca
 sēnānayaviśāradaḥ || 2.1.29 ||

apradhr̥ṣyaśca saṅgrāmē
 kruddhairapi surāsuraiḥ |
 anasūyō jitakrōdhō
 na dr̥ptō na ca matsarī || 2.1.30 ||

nāvajñēyaśca bhūtānām
 na ca kālavaśānugaḥ |
 ēvaṃ śrēṣṭhairguṇairyuktaḥ
 prajānām pārthivātmajaḥ || 2.1.31 ||

sammatastriṣu lōkēṣu
 vasudhāyāḥ kṣamāguṇaiḥ |
 buddhyā bṛhaspatēstulyō
 vīryē cāpi śacīpatēḥ || 2.1.32 ||

tathā sarvaprajākāntaiḥ
 prītisañjananaiḥ pituḥ |
 guṇairvirurucē rāmō
 dīptaḥ sūrya ivāṃśubhiḥ || 2.1.33 ||

tamēvaṁvṛttasampanna -
 mapradhr̥ṣyaparākramam |
 lōkanāthōpamaṁ nātha -
 makāmayata mēdinī || 2.1.34 ||

ētaistu bahubhiryuktaṁ
 guṇairanupamaiḥ sutam |
 dr̥ṣṭvā daśarathō rājā
 cakrē cintāṁ parantapaḥ || 2.1.35 ||

atha rājñō babhūvaiva
 vṛddhasya cirajīvinaḥ |
 prītirēṣā kathaṁ rāmō
 rājā syānmayi jīvati || 2.1.36 ||

ēṣā hyasya parā prīti -
 rhṛdi samparivartatē |
 kadā nāma sutam drakṣyā -
 myabhiṣiktamahaṁ priyam || 2.1.37 ||

vṛddhikāmō hi lōkasya
 sarvabhūtānukampakaḥ |
 mattaḥ priyatarō lōkē
 parjanya iva vṛṣṭimān || 2.1.38 ||

yamaśakrasamō vīryē
 bṛhaspatisamō matau |
 mahīdharasamō dhṛtyāṁ
 mattaśca guṇavattaraḥ || 2.1.39 ||

mahīmahamimāṃ kṛtsnā -
 madhitiṣṭhantamātmajam |
 anēna vayasā drṣṭvā
 yathā svargamavāpnuyām || 2.1.40 ||

ityēvaṃ vividhaistaistai -
 ranyapārthivadurlabhaiḥ |
 śiṣṭairaparimēyaiśca
 lōkē lōkōttarairguṇaiḥ || 2.1.41 ||

taṃ samīkṣya tadā rājā
 yuktaṃ samuditairguṇaiḥ |
 niścitya sacivaiḥ sārdhaṃ
 yauvarājyamamanyata || 2.1.42 ||

divyantarikṣē bhūmau ca
 ghōramutpātajaṃ bhayam |
 sañcacakṣē'tha mēdhāvī
 śarīrē cātmanō jarām || 2.1.43 ||

pūrṇacandrānanasyātha
 śōkāpanudamātmanaḥ |
 lōkē rāmasya bubudhē
 sampriyatvaṃ mahātmanaḥ || 2.1.44 ||

ātmanaśca prajānāṃ ca
 śrēyasē ca priyēṇa ca |
 prāptē kālē sa dharmātmā
 bhaktyā tvaritavān nṛpaḥ || 2.1.45 ||

nānānagaravāstavyān
 prthagjānapadānapi |
 samānināya mēdinyāṃ
 pradhānān prthivīpatiḥ || 2.1.46 ||

tān vēśmanānābharaṇai -
 ryathārhaṃ pratipūjitān |
 dadarśālaṅkṛtō rājā
 prajāpatiriva prajāḥ || 2.1.47 ||

na tu kēkayarājānaṃ
 janakaṃ vā narādhipaḥ |
 tvarayā cānayāmāsa
 paścāttau śrōṣyataḥ priyam || 2.1.48 ||

athōpaviṣṭē nṛpatau
 tasmin parapurārdanē |
 tataḥ praviviśuḥ śēṣā
 rājānō lōkasammataḥ || 2.1.49 ||

atha rājavitīrṇēṣu vividhēśvāsanēṣu ca |
 rājānamēvābhimukhā niṣēdurniyatā nṛpāḥ || 2.1.50 ||

sa labdhamānairvinayānvitairnṛpaiḥ
 purālayairjānapadaiśca mānavaiḥ |
 upōpaviṣṭairnṛpatirvṛtō babhau
 sahasracakṣurbhagavānivāmaraiḥ || 2.1.51 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmikīyē ādikāvyē
 ayōdhyākāṇḍē prathamah sargaḥ ||